

Michail Alexandrovič Šolochov, 1905 - 1984

Bol nadšencom novej myšlienky proletariátu, hrdinom socialistickej práce, poslancom Najvyššieho soviету ZSSR, laureátom Leninovej ceny, laureátom Nobelovej ceny (román Tichý Don) a dovolím si napísať, že bezpochyby jedným z najvýznamnejších predstaviteľov socialistického sovietskeho realizmu.

Osud člověka

Aj keď autor dielo napísal v povojnovom období, dejom sa vracia späť do krutej vojny proti okupantom, vojny, ktorá zmenila osudy nejedného človeka. Ale príbeh, ktorý Šolochov spracoval sa dotýka osudu konkrétneho človeka – sovietskeho vojaka. Čitateľovi je predložený vo forme spovedi Andreja Sokolova, ktorý v priebehu 2 hodín pri náhodnom stretnutí s autorom na brehu riečky Jelanky v prvú povojnovú jar, prerozpráva svoj životný príbeh.

O Šolochovi je vo všeobecnosti známe jeho ideové socialistické zameranie. A práve to mňa, ako čitateľa, ktorý prvýkrát číta knihu od predstaviteľa socialistickeho realizmu, inšpirovalo k tomu, hľadať medzi riadkami typické črty – prejavy tohto literárneho smeru. Podarilo sa autorovi preniesť do diela jeho stranícku náklonnosť alebo dokázal svoje literárne umenie uplatniť bez toho, aby obťažoval čitateľa svojimi ideami o „sovietskom nadčloveku?“

Dielo ako celok, obsah i emócie Šolochov rozčlenil na tri časti: v prvej a poslednej najviac hovorí autor, uvádza a začleňuje seba ale aj čitateľa do situácie. Druhú, hlavnú časť autor pojal tiež ako triádu, rozdelil ju na predvojnový život s vrcholným výjavom lúčenia pred odchodom na front, potom je vojna a zajatie, správa o smrti rodiny, synov pohreb v posledný deň vojny a napokon stretnutie s novým synom, vojnovou sirotou.

Úvodom, sentimentálne – humorným predstavením dvoch osamelých pútnikov, hlavného hrdinu a jeho malého spoločníka, musel autor jednoducho zaujať čitateľa a vykúzlil na jeho tvári dojemný úsmev: „Chlapec pozrel na mňa rovno svojimi očami, svetlými ako nebúčko, smelo mi podal ružovú studenú rúčku. Labučko som ju stisol, pýtam sa: Čože máš, starký, takú studenú ruku? Slnko páli a ty mrzneš?“

- Aký starký, strýčko? Ja som chlapec, a vôbec nemrzem a ruky mám studené, lebo som robil gule zo snehu.“ (str. 85)

„Mám ja trápenie s týmto cestujúcim! Ušabal som sa s ním. Spravím dlhší krok – a on za mnou drobčí, nuž nech sa páči prispôbiť sa takému pešiakovi. Tri krôčky musím urobiť namiesto jedného – no a tak ideme každý inak ako kôň s korytnačkou.“ (str.86)

S citlivými opismi spojenými s výstižnými prirovnaniami, dojatím, ale už bez úsmevu na tvári dokázal Šolochov sprevádzať čitateľa počas celého príbehu: „Velitelia prikazujú nasadnúť do vlaku, ale ona mi ovisla na prsiach, zakvačila ruky okolo môjho hrdla a chveje sa celá ako podiatý strom ... Milý môj ... Andrejko ... Nevidíme sa ... my ... viac ... na tomto ... svete ... ; Labučko som ju sotil, pravdaže, ale bol som veľmi mocný; Irina cúvla zo tri kroky nazad, a opäť ide ku mne drobnými krôčkami, vystiera ruky, a ja ju okriknem: „Či sa takto treba lúčiť? Prečo ma za živa pochovávaš?!“ (str.91)

Možno nenápadný zlom v diele podľa mňa začína padnutím Sokolova do nemeckého zajatia. Aj keď pre nepozorného čitateľa takmer neviditeľne, ale predsa len medzi riadkami sa môže presvedčiť, že Šolochov neudržal svoju stranícku náklonnosť „na uzde.“ „Ja za teba nechcem zodpovedať. Prstom na teba ukážem! Viem, že si komunista, aj mňa si verboval do strany, zodpovedaj sa za svoje skutky. ... „Nie, myslím si, nedovolím ti, darebákovi, vyzradiť svojho veliteľa! Nevyjdeš ty z tohto kostola, ale ťa vyplečú ako zdochlinu za noby!“ (str.99) ... A vrhol som sa na toho podliaka a prsty mi zmeraveli na jeho hrdle. Ani nevykrikol. Chvíľu som ho podržal pod sebou, dvíham sa. Zradca je hotový, jazyk vyplazený bokom!“ (str. 100)

Určite nemôžem poprieť fakt, že Šolochov mal poriadne „vycibrený“ rozprávačský talent. Na jednej strane dokázal upriamiť čitateľovu pozornosť na krutosti vojny, ale na druhej strane sa podľa mňa nevyhol propagande oslavujúcej vlastenectvo ruského vojaka s nezlomnou vôľou, odvahou bez konca: „Najprv ma zbili z celej sily, potom nabuckali psov, a lietali zo mňa zdrapy kože s mäsom. Nabébo, zaliatebo krvou ma priviezli do tábora ... no predsa žijem ... zostal som na živé...!“ (str. 102) ... „Bili nás za to, že sme Rusi, že ešte vidíme biely svet, za to, že na nich lotrov, hrdlačíme.“ (str. 102)

„Vypí si, Rus Ivan, pred smrťou na víťazstvo nemeckých zbraní.“ (str.105)

„Žeby som ja, ruský vojak, pil na víťazstvo nemeckých zbraní?! Čo by si ešte nechcel, herr kommandant? Chcel som im ukázať, lotrom, že hoci aj umieram od hladu, ale sa nebudem dusiť ich almužnou, lebo mám svoju ruskú dôstojnosť, hrdosť, a čo ako chceli, nespravili zo mňa zvieru.“ (str. 106).

„Tučniak je rozvalený na sedadle, chrápe si ako vedľa ženy. Tak som ho klepol závažím po ľavom spánku. Hlava mu odkvácila. Pre istotu som ho ešte raz klepol, ale načisto ho nechcem usmrtiť. Treba ho živého prepraviť, veľa všeličoho musí porozprávať našim.“ (str.109)

Musím sa priznať, že útekom hrdinu zo zajatia som od autora očakával ukončenie príbehu s plnou dávkou eufórie z víťazstva. Tá sa ale kdesi vytratila. Práve naopak, ešte len teraz môže čitateľ pocítiť nával emócií, pravý smútok, nostalgju, ktorá sa mu vďaka autorovi vkradla do srdca. Tu to už nebolo o vlastenectve, hrdinstve ruského vojaka, tu to bolo čierne na bielom, ako dokáže vojna zmeniť život človeka: „Pešo som sa dovliekol na miesto, kde som kedysi býval s rodinou. Hlboká jama, plná brdzavej vody, vókol burina do pása ... Pustota, ticho ako na cintoríne. Och braček, či mi bolo ľazko!“ (str. 113)

„Pobožkal som syna, odstupujem nabok ... Priatelia, kamaráti môjho Anatolija si utierajú slzy, ale moje nevyplakané slzy akiste vyschli v srdci. Možno preto ma tak bolieva ...?“ (str.114)

Ani sám neviem pochopiť, ako dokázal autor preniesť do slov takú obrovskú vlnu citov, ktoré tentokrát nemajú skutočne nič spoločné s jeho ideami: „Taký zurvalec malý: zaprášená tvár, celá v melónovej šťave, špinavý až brôza, neučesaný a očká – ako hviezdčky v noci po daždi! ... Očká široko roztvorené, čaká, čo mu poviem ... Ivanko, vieš ty, kto som ja? A on skôr vydýchne, ako sa spytuje: Kto? ... Tvoj otec ... Bože môj, čo sa tu stalo! Vrhol sa mi okolo hrdla, bozkáva mi tvár, ústa, čelo a kričí tak zvonivo a tenko ako vtáčik-chocholáčik ... Otecko môj dobrý! Vedel som! Vedel som, že ma nájdeš. Tak dlho som čakal, že ma nájdeš! ... Pritisol sa ku mne, celý sa chveje ako bylinka vo vetre.“ (str. 115, 116)

Ale úvaha autora na konci príbehu naopak vyznieva skutočne ako oslava ruského vlastenectva: „Chcel som si myslieť, že tento ruský človek, nezdolne silný človek, vydrží, a pod jeho otcovskou rukou vyrastie ďalší, ktorý dospeje a všetko pretrpí, všetko na svojej ceste prekoná, ak ho zavolá vlast.“ (str.120)

Aj keď si osobne ako čitateľ myslím, že sa v knihe objavili Šolochove ideologické prejavy, v žiadnom prípade to nezmení môj názor na samotné dielo. Podľa mňa skutočná hĺbka myšlienky a jej posolstvo spočíva v úprimnom vyznaní o utrpení a hrôzach, ktoré by mali byť výstrahou pre celé ľudstvo. Je to o sile ľudského jedinca, hoci by niekto mohol namietat, že v Šolochovom podaní je to o sile sovietskeho národa.

Autor veľmi jemne dokázal dielo obohatiť krásnymi zdobnelinami, metaforami, prirôvnaniami, literárny jazyk bol pre mňa jednoducho zrozumiteľný a čitateľný.

Autor detailizuje osobitne dôležité momenty príbehu. Tie, ktoré sú najdôležitejšie pre osud človeka, v ktorých zobrazená vojna zasahuje najviac naše poznanie a city. Aj keď autor nenecháva veľký priestor na prejavenie citov, či už svojich alebo hrdinových, na city čitateľa dokázal „zabrnkať“.

Bibliografický údaj o diele:

Šolochov, M. A. : Osud človeka. Bratislava : Tatran, 1987.